

Лекція 18. Право в системі соціального регулювання

План

1. Механізм соціального регулювання.
2. Основні види соціальних норм.
3. Взаємозв'язок норм права та інших соціальних норм.

1. Механізм соціального регулювання

Соціальне регулювання – це внутрішньо притаманний суспільству процес упорядкування суспільних відносин шляхом узгодження волі та поведінки людей.

Основні типи соціального регулювання:

- внутрішнє (совість, переконання, установки);
- зовнішнє (соціальні цінності, норми та санкції).

Форми соціального регулювання:

- ненормативне;
- нормативне.

Основні види ненормативного соціального регулювання

- **ціннісне регулювання** – здійснюється через формулювання системи соціальних цінностей, тобто позитивної чи негативної значущості для людини та суспільства об'єктів навколишнього світу;
- **директивне регулювання** – здійснюється у формі прямих безумовних вказівок однієї особи іншій;
- **інформаційне регулювання** – здійснюється шляхом формування та поширення інформації про стан суспільства, його потреби та інтереси.

Основні види норм, які діють у суспільстві:

- **закони природи** (фізичні, хімічні, біологічні, фізіологічні тощо);
- **технічні (соціально-технічні) норми** – правила поведіння з природними та технічними явищами і об'єктами;
- **соціальні норми** – розроблені суспільством правила людського співжиття, що регулюють поведінку людей у їх відносинах між собою.

Основні ознаки соціальних норм

- виступають прийнятним для суспільства зразком (моделлю) поведінки;
- мають загальний характер, тобто адресуються не конкретній особі, а усім членам суспільства;
- характеризуються значним рівнем стабільності;
- розраховані на багатократне застосування;
- забезпечуються певними засобами дії (совість, внутрішнє переконання людини, громадський вплив, державний примус тощо)

Основні види соціальних норм

- норми моралі (етичні норми);
- звичаєві норми;
- релігійні норми;
- корпоративні норми;
- політичні норми;
- норми права.

2. Основні види соціальних норм

Норми моралі – це відносно стійкі правила поведінки людей, засновані на уявленнях суспільства про добро та зло.

Основні ознаки моральних норм:

- існують переважно у суспільній свідомості і не фіксуються документально;
- виражають ціннісні орієнтації суспільства;
- застосовуються у рамках великих соціальних спільнот, що мають, як правило, спільне етнічне походження;
- забезпечуються переважно силою громадської думки, зокрема осуду.

Звичаї – це правила поведінки, що склалися історично внаслідок багатократного повторення одноманітних дій.

Основні ознаки звичаїв:

- існує переважно у суспільній свідомості;
- виражає конкретний зразок поведінки;
- характеризується високим ступенем деталізації;
- застосовується у рамках різнорідних соціальних спільнот, об'єднаних, як правило, ознакою спільного територіального проживання;
- забезпечується переважно силою громадського впливу, в т.ч. і фізичного чи

Релігійні норми – це правила поведінки членів певної релігійної організації, засновані на уявленнях про Бога та бажані для нього типи поведінки.

Основні ознаки релігійних норм:

- закріплюються переважно у письмових релігійних актах;
- можуть виражати як загальні ціннісні орієнтації релігійної організації, так і конкретні моделі поведінки її членів;
- характеризуються високим ступенем деталізації;
- застосовуються, як правило, лише до членів конкретної релігійної організації;
- забезпечуються, як правило, засобами релігійного впливу, проте не виключається можливість застосування фізичного чи

Корпоративні норми – це правила поведінки членів певної організації або колективу людей, спрямовані на досягнення їх спільних цілей.

Основні ознаки корпоративних норм:

- можуть закріплюватися як у свідомості членів певної організації (колективу), так і у їх внутрішніх актах;
- можуть виражати як загальні ціннісні орієнтації організації, так і конкретні моделі поведінки її членів;
- застосовуються лише до членів конкретної організації чи колективу;
- забезпечуються засобами громадської думки членів конкретної організації чи колективу.

Політичні норми – це правила поведінки учасників політичної системи, що регулюють процеси здійснення політичної, в т.ч. державної, влади та боротьби за неї.

Основні ознаки політичних норм:

- закріплюються переважно у свідомості учасників політичної системи;
- виражають, як правило, загальні політичні цінності суспільства та політичні цінності конкретних політичних організацій та груп;
- застосовуються переважно лише до безпосередніх активних учасників політичної системи;
- забезпечуються засобами політичного впливу.

3. Взаємозв'язок норм права та інших соціальних норм

Основні параметри соціальних норм

	Моральні норми	Звичаї	Релігійні норми	Корпоративні норми	Політичні норми	Правові норми
Характер системи норм	Спонтанна	Спонтанна	Ієрархічна	Спонтанна	Спонтанна	Ієрархічна
Сфера застосування	Культурна (етнічна) спільнота	Територіальна спільнота	Релігійна громада	Колектив	Діячі політичної системи	Територія держави
Походження волі	Воля суспільства	Воля суспільства	Воля релігійної організації	Воля колективу	Воля політичних діячів	Воля держави
Характер джерел	Свідомість	Свідомість	Писані джерела	Свідомість	Свідомість	Писані джерела
Деталізація приписів	Не деталізовані	Деталізовані	Деталізовані	Не деталізовані	Не деталізовані	Деталізовані
Спосіб забезпе-	Громадська	Громадська	Релігійний вплив	Громадська думка	Політичний	Державний

Взаємодія соціальних норм

- Держава
 - Релігійні норми
- Моральні норми
- Правові норми
- Звичаєві норми
- Політичні норми
- Корпоративні норми

